

Aleksanteri-instituutin digiloikka – DigiREES

Emmepä arvanneet kuinka ajankohtainen asia oli, kun Aleksanteri-instituutin koulutusohjelmat hakivat Helsingin yliopiston digiloikkarahaa syksyllä 2019. Haun tavoitteena oli kehittää opettajien digitaitoja sekä tuottaa MOOC -pohjalta kurssi ”Johdatus Venäjän, Euraasian ja itäisen Euroopan tutkimukseen”. Digitaalisten oli tarkoitus laajentaa opettajien osaamista ja samalla hyödyntää opetuksessa erilaisia digitaalisia apuvälineitä. Johdantokurssi puolestaan olisi valmistuessaan avoin kaikkien suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aiheesta kiinnostuneille opiskelijoille. Lisäksi kurssia oli tarkoitus tarjota lukioille tutustumiskurssina aluetutkimuksen keskeisiin teemoihin.

Kun keväällä 2020 ryhdyimme suunnittelemaan koulutuksia, jotka sitten olisi viety käytäntöön johdanto-MOOC:issa ja opettajien omilla kursseilla, emme olleet vielä päässeet edes kunnolla alkuun, kun korona iski. Hetken pysähdyksen jälkeen korona pisti koko maailman hyppäämään digiloikan käytännössä yhtä aikaa. Alun perin ajatus oli monipuolistaa opetusta digitalisaation avulla, mikä käytännössä tarkoitti opetusvideoiden tuottamista ja vuorovaikutteisten digitaalisten opetusmenetelmien hyödyntämisestä. Koronan myötä digiloikkamme muuttui viikossa uusien avusten tekemisestä olemassa olevan opetuksen muokkaamiseksi pikapikaa Zoomin avulla tapahtuvaksi etäopetukseksi. Uusien ideoiden ammentaminen muuttui kontaktien välttämiseksi, ja päivät kuluivat niin opettajilta kuin opiskelijoiltakin tietokoneen ruudun mustia laatikoita tuijottaessa.

Digiloikkaprojektimme kuitenkin eteni pienestä kaaoksesta huolimatta. Aluksi koulutuksessa keskeiseen asemaan nousi pedagoginen ulottuvuus eli miten opettaa etänä siten, että opiskelijat oppivat. Kun opetus alkoi vakiintua, lisäosaamista kertyi niin videoiden kuvaamisesta, editoimisesta kuin kuvien ja vuorovaikutteisten elementtien lisäämisestä. Puolentoista digiloikkavuoden jälkeen opettajien valikoimaan ovat tulleet editoidut videot, ThingLink-aktivoinnit ja perinteistä oppimisalustaa piristävät teemat. Vihdoin keväällä 2021 pääsimme toiseen teemaan eli Johdantokurssi-MOOC:in tekemiseen. Tämä MOOC on digiloikkaprojektin kannalta keskeinen hanke. Se on myös oiva esimerkki digitalisaation ja siihen liittyvän teknologian hyödyntämisestä opettamisesta ja ennen kaikkea sisällön tuottamisesta.

DigiREES-koulutuksiin ilmoittautui mukaan 40 opettaja-tutkijaa Aleksanteri-instituutista ja instituutin verkostoista. Koulutusten järjestäminen englanniksi ja etänä koronapandemiasta johtuen mahdollisti kansainvälisen opettajajoukon osallistumisen myös muualta kuin Helsingistä. Kiinnostus ja tarve oppia lisää digitaalisista oppimisympäristöistä ja digiopetuksen välineistä motivoi opettajia osallistumaan.

Digiloikan oppeja päästiin hyödyntämään valtakunnallisen Venäjän ja itäisen Euroopan asiantuntijaopintojen (VIEExpert) sekä Itäisen Keski-Euroopan, Balkanin ja Baltian tutkimuksen (IKEBB) opiskelijoille suunnatulla, maisteritasoisella Näkökulmia Venäjään, Euraasiaan ja itäiseen Eurooppaan -monimuotokurssilla. Kurssi toteutettiin Moodle-kurssialustalla ja se koostui lähiopetuspäivistä sekä itsenäisesti opiskeltavista moduuleista. Lähiopetuspäivät järjestettiin koronapandemiasta johtuen etäopetuksena. Kurssin suunnitteluun ja toteutukseen osallistui 21 opettajaa Aleksanteri-instituutista sekä instituutin verkostoista.

Digikoulutukset sekä koulutusten hyödyntäminen opetuksessa antoivat pohjaa kaikille avoimen ”Johdatus Venäjän, Euraasian ja itäisen Euroopan tutkimukseen” MOOC-johdantokurssin suunnitteluun. MOOC:in valmistelua käynnistettäessä oli tärkeää saada myös opiskelijoita mukaan prosessiin, sillä opiskelijat tuovat loppukäyttäjän näkökulmaa suunnitteluun ja pystyvät opettajia helpommin asettumaan esimerkiksi lukiolaisen tai opintojaan aloittavan ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opiskelijan asemaan. Kurssin kehitystyöhön ja toteutukseen tuli mukaan kaksikymmentä maisteri- ja jatko-opiskelijaa 21 opettajan lisäksi. Ennen MOOC:in avaamista suurelle yleisölle aiottujen kohde-ryhmien edustajat pääsevät testaamaan kurssia.

MOOC-kurssin kieli tulee olemaan suomi, mutta valmistelu tapahtuu osittain englanniksi. Näin ollen MOOC:issa on myös kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman opiskelija huolehtimassa käännöksistä. Koko DigiREES-projektin ajan projektikoordinaattorina on toiminut jatkotai maisterivaiheen opiskelija.

Osallistujilta saadun välipalautteen mukaan opettajat ovat pystyneet hyödyntämään Digiloikka-koulutuksessa opittuja etäkokous-, video- ja kuvaeditointi- sekä digipedagogiikkaitoja sekä DigiREES-toiminnoissa että muussa opetuksessaan. Jatko-opiskelijat ovat saaneet teknistä osaamista ja arvokasta kokemusta opetusalan

kuun. Maisteriopiskelijoille on ollut kiinnostavaa tutustua opetuksen suunnitteluprosessiin sekä verkostoitua opettajien ja tutkijoiden kanssa.

Projektin edetessä alkoi hahmottua yksittäisen verkkokurssin luomisen kokonaisuuden laajuus. DigiREES-projektin erityisyytenä on ollut mahdollisuus osallistua asiantuntijoiden vetämiin koulutuksiin liittyen kurssin tekniseen toteutukseen, projektin rahoituksen tarjoamat mahdollisuudet sekä uudenlainen tapa osallistaa eri toimijoita. Digitaaliseen alustalle luotava johdatuskurssi vaatii monipuolista asiantuntijuutta niin opetuksen sisältöihin kuin tekniseen toteutukseen liittyen.

Projektin aikana on ollut olennaista muistaa Moodle-alustan ja MOOC-alustan eroavaisuudet. Helsingin yliopiston käytössä olevat kummatkin alustat ovat teknisesti hyvin samankaltaisia, mikä tarkoittaa verkko-opetuksessa käytettäviä entuudestaan tuttuja elementtejä. Kuitenkin MOOC-alusta on ajateltu ensisijaisesti olevan avoin ja kohdistettu laajalle joukolle hyvin erilaisista taustoista tuleville ihmisille. Siinä, missä Moodleen rakennettu Näkökulmia-kurssi oli syventävä ja tarkoitettu alasta kiinnostuneille, MOOC-kurssia on lähdetty suunnittelemaan tarkoituksena herättää kiinnostusta toisen asteen koulutuksesta lähtien ja tarjota ymmärrystä alasta useille eri oppisuunnista tuleville opiskelijoille.

Kurssien tavoitteena on myös täyttää teknisesti saavutettavan oppimisalustan kriteerit. Tämä tavoite asettaa tiettyjä erityiskriteerejä tekniselle toteutuksella. Taustalla vaikuttavat Helsingin yliopistolla voimaan astuneen saavutettavuusdirektiivin asettamat vaatimukset ja niitä tulkitseva laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta. Työskentelyssä on ollut tärkeää muistaa tuotettavien aineistojen saavutettavuus, mikä tarkoittaa esimerkiksi podcastien litterointia tai videoiden tekstittämistä ja kurssin ulkoosan suunnittelussa riittävän selkeyden huomiointia.

Projektin koordinoitavuudessa oli mielenkiintoista havaita eri toimijoiden tekninen valmius. Sen tueksi suositeltiin koulutuksiin osallistu-

mista ja kerättiin saataville monenlaisia ohjeita, esimerkiksi MOOC-alustan teknisestä toteutuksesta, videoluennon kuvaamisesta, podcastien nauhoittamisesta ja tekstitysohjelmien käytöstä. Projektin etätyöskentelyn keskeisessä roolissa on ollut vuorovaikutus projektin ulkopuolisiin asiantuntijoihin, mikä on liittynyt muun muassa sisällöntuottamisen laillisiin tai saavutettavuutta koskeviin kysymyksiin. Vuorovaikutus eri tahojen välillä sähköpostitse on ollut jo pidempiaikainen toimintatapa, mutta sen rinnalle ovat tulleet Zoom-palaverit ja koulutukset, joiden pitämisen kynnys on madaltunut digitalisaation aikana.

DigiREES-projektin aikana digitalisaation myötä on kehitetty projektissa toimivien teknisiä taitoja ja monipuolistettu opetuksen sisältöä. Kuitenkin keväällä 2021 oltiin siinä pisteessä, jossa digitalisaation aiheuttama kuormitus ja kohtaamisten vähäisyys aiheutti monissa uupumusta. Valitettavasti etänä tapahtuva opettaminen tai kohtaaminen ei aina tarjoa riittävästi motivaatiota ruudun molemmin puolin oleville ja vastaavasti teknisen toteutuksen virtuaalinen luonne ei tarjonnut konkreettista palautetta tehdyn työn etenemisestä. Vaikka tekninen osaaminen on selvästi kehittynyt digitalisaation seurauksena, sen aiheuttama ylimääräinen kuormitus halutaan yhä välttää tai siirtää.

Digitalisaation haasteista huolimatta projektin aikana on tapahtunut merkittävää edistymistä, kun esimerkiksi paremman laitteiston käyttöönotto ja saatavuus kehittää opetusmenetelmiä ja mahdollistaa miellyttävän ja innostavan oppimiskokemuksen. Parhaimmillaan projekti on mahdollistanut opettajien teknisten taitojen kehittymisen ja uuden oppimisen ja opiskelijoille taas ymmärryksen verkko-opetuksen luomisen edellytyksistä. Vaikka pandemian aiheuttamat rajoitukset päättyvät, siirtymä digitaaliseen opetukseen on ollut jo pidempiaikainen, missä kyseinen projekti on selvästi edesauttanut useita toimijoita.

**Alisa Virtanen, Minna Oroza ja
Sari Autio-Saraso**